

Türelem, kitartás, lemondás; ezek mind erényei írónknak, miként a legfőbb erények leges-legfőbbike is; a sosem nemuló, s gyakorlatilag és filozófiailag kikezdhethetlen természetű lelemény: a *Humor!*

A VBA életmű tetemes, mint azt a fülszöveg mutatja; többek közt a kortárs délkelet-ázsiai, s első-sorban japán kultúra újrahazanosítása a XX-XXI. századi magyarországi felhasználó javára is ennek az életműnek köszönhető. Szintúgy a már említett mester, *Hunter S. Thompson* munkásságának, s azon keresztül az *Amerikai Álom* kritikájának és összeomlás-történetének feltárása. De a legfontosabb, az életműből eltanulható, s újabb reneszánszát élhető üzenet a lankadatlan figyelem szükségességének eszméje, amely mentén a körülöttünk zajló eseményeket folytonosan elemeznünk kell, hogy türelmünket, kedvünket, s ad absurdum: ép eszünket ne veszítsük földi időnkben, mely nekünk adatott.

Földi időnk, vagyis az *éNeMeM indián* az előszó szerint (a szerző szerint) „az 1998-as *Narancs Blue* c. kötet folytatása más eszközökkel, ám jelentős helyzeti különbséggel. A *Narancs Blue* megjelenése idején a szerző még roppantul közel állt ahhoz a majd tízéves periódushoz, melyet egy rendszerváltó kéntheti-, majd hetilap szerkesztőségében töltött. Az bevezetés volt, a neozsurnalizmusba, általában is az újságíráshoz, a tényirodalomhoz. E karsú kötet itt inkább kivezetés ugyanebből, búcsú a fegyverektől, egy pályakorrekció hangkulisszái. A léthelyzet most a teljességgel szabadúszó értelmiségi lét, mondhatni trapézmutatványok védőháló nélkül a vadkapitalizmus viszonyai között, érett korban nomadizálás, indián élet 1998 és 2006 között”.

Ugye milyen vicces? Erről beszéltem.

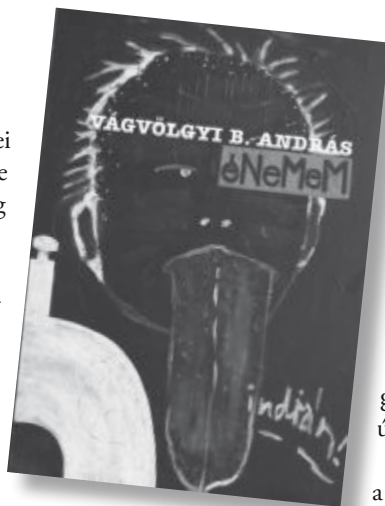
Szűcs Károly

Vágvölgyi dada

(Vágvölgyi B. András: *éNeMeM indián*. Noran kiadó 2006.)

Énem indián, mondja Vágvölgyi B. András – továbbiakban VBA – legutóbbi könyvének címe. A borítón neonzöld élfényben megvillanó haj, vörös arc, hatalmas kék nyelv ránk öltve. Ő az a fickó, akit a szerző indiánnak nevez. A gyermekkori vizualitás közismert jelképe a hatalmas ránk öltött nyelv. Jelentése: nyazsgem. Tehát indián és nyazsgem. VBA identitás térképének ez a két fő eleme. De hogy jön mindez a könyv valódi tartalmához? A kiöltött nyelv nem más, mint VBA dadaista szellemi gesztusa.

Az Énem indián VBA 1998 és 2006 között publikált írásaiból válogat. A kötet egyenes folytatása a *Narancs Blue*-nak, amely az 1998-at megelőző tíz év termését gyűjtötte össze. Az író számára is nyilvánvaló a folytonosság, ezért az *éNeMeM indián* kötetben

azonnal el is határolja magát a megelőző korszaktól. Teszi mindezt a szerzői identitásra hivatkozván. A *Narancs Blue* bevezetés a neozsurnalizmusba, ezen belül is a gonzó újságíráshoz, amely „tudósítás, helyzetjelentés, önfényező kisipar, felelősségteljes magánmitológia, felelőtlen közepoz”, valamint a gonzóságra vonatkoztatva „bizarr, féktelen, extravagáns stb. különösen az így jellemzett személyes újságíráshoz...”.

VBA legújabb könyvében ekként húzza meg a határvonalat a 90-es évek és az ezredforduló attitűdje között: „Az bevezetés volt a neozsurnalizmusba, általában az újságíráshoz, tényirodalomhoz. E karsú kötet itt inkább kivezetés ugyanebből, búcsú a fegyverektől, egy pályakorrekció hangkulisszái. A léthelyzet most teljességgel szabadúszó értelmiségi lét...”.

VBA szerint a szabadúszó értelmiségi-indiánok „rézfúvással foglalkoznak, valamint dadaizmussal, hiszen a terep mégiscsak Ká-Európa leginkább, ahol a létezés maga a megvalósult dada. E dadaizmus legtöbb esetben szociálpolitikai és társadalomkulturális jellegű, az itt egybegyűjtött publicisztikák, riportok, szösszenetek ilyesmivel foglalkoznak.”

A kötet cikkei alapján egyértelmű, hogy VBA elsősorban a kultuszok (újja)születését kívánja tetten érni. Három nagy toposz köti le a figyelmét: a ká-európai politika karakteres idiotizmusa, a média valóságcsináló mechanizmusa, valamint az alternatív- és pop kultúra impresszív jelenségei. Mindezek a szálak nem egy esetben a valóságban is szorosan összefonódnak, VBA írásaiban a szerző gonzóista, színes idiánszöttes módján szintúgy, és végül a nézőpont nagy perspektívájában valahol a kulturantropológia környékén nyerek el a maguk logikai szintaxisát.

VBA első és utolsó nagy politikai szerelme a Fidesz. Ám a szerző hübrisz hordozója a mai Fidesz nézőpontjából, és megfordítva: számára a politikai ösbűn megtestesítője a Fidesz konzervatív, populista váltása. Kölcsönösen kiátkozottak, ami elől egyikük sem menekülhet, így hát VBA kedvelt témája a „Fidexizmus” – ahogy ő a jelenséget nevezi, és Orbán Viktor. Az Orbán-kritika jó alkalom VBA számára, hogy felfedezze a rendszerváltás óta kifejlődött hazai politikai és üzletember jellegzetes típusát, azt az urat, akit ő *pozitív gecinek* nevez. Ez pofátlanul önző, elvtelen, ám rendkívül sikeres fajta, ami természetesen nem csak Fidesz, de komacs – értsd komcsi – változatban is megtalálható (*Februári üzenet*). VBA másik kedvelt típusa a *magyar tabó*, akinek több a foga, mint az IQ pontja. Összszemzeti szinten pedig „minden egyes zsenigyanús magyarra jut legalább 3-4 vadállati buta egyed” (*Szalacsi népe*). A kisszerűség és a középszer nemzeti panteonjában felvonultatja még Bayer Zsoltot, Kádárt – aki mindemellett gazember is –, valamint érintőlegesen sorra kerül Medgyessy és Horn Gyula. A Fidesz leépülésének odüsszeiája folytatódik a párt értelmiségének elsüllyedésével (*Hová tűnt a sok virág; Történelmi bosszú*), illetve a párt „polgári” metamorfózisával (*A lábjegyzet nézőpontjából*). De minthogy van élet, azaz van történelmi butaság a Fideszen innen és

túl is – állapítja meg VBA –, néhány további cikket szentel a jobboldal más erőinek, elsősorban a szélsőjobbnak (*Andrássy út 60; A népi irodalom halálára...*), és a baloldal, illetve az SZDSZ vétségeinek (*A koalíció kurvája ágyat vet*). De nem feledkezik meg azokról a független elemekről sem, akik a nemzeti öncsalás civil tagozatához tartoznak. Ők a kádárizmust elutasító, korabeli ellenálló *tevékenységüket* az Orvostörténeti Múzeumban, vagy a Tudományos Akadémia különféle bizottságaiban fejtették ki. Legalábbis saját visszaemlékezésük szerint (*A diktatúra működéséről*). A politikai paletta egyetlen, mérsékelten pozitív szereplője Gyurcsány, a kényszerpróféta, akit VBA a Cool Hungária megteremtőjének vél. Annak az európeér Magyarországnak, amelyik a Blair-Giddens iskola tanait követve ráatalál a neoliberais piac és a szociális társadalom 21. századi csodapalotájára, melynek ablakain kinézve az alternatív, bár néha kritikusan trágár kultúra sokszínűen liberális virágoskertjére vethetjük pillantásunkat. Legalábbis VBA 2002-ben még ebben reménykedett (*Buzi-e vagy?*).

A másik nagy VBA toposz, rágózni a média és a tabloid – magyarul bulvár – jelenségek némelyikén. A politika és a média-marketing határmechanizmusainak összefonódását vázolja fel a Schwarzenegger története, amelyben a body-builder és filmszínész új imágóját kaliforniai kormányzó alakjában nyerhette el (*Pop, csajok, súlyemelés*; valamint Dávid Ibolya). A kádárizmus média analízisének eredménye a könyv egyik legjobb pillanata, amelyben VBA szofisztikált módon elének tárja, hogy a kádárizmus éveinek állami MTV-je maga volt a Magyarország-minta, mai kifejezéssel élve maga volt az országimázs. Majd mindezt továbbgondolva felfedezi, hogy az MTV-ben futó, illúzió teremtő sorozatok, a hazai lakosság többsége számára magát a valóság-paradigmát jelentették. A média első valóság-show-i már a kádári korszakban jelentkeztek (*Magyarország-televízió*).

A gonzó újságírás tradíciói leginkább az alternatív- és pop kultúrával kapcsolatos bekezdésekben követhetők nyomon. VBA aktuális definíciója szerint a gonzó újságírás a „rock műfaja a tényirodalomban” (*Chicano low rider Banditos*). Ezekben a passzusokban, illetve ritkán egy-egy komplett cikkben szó van Allan Ginsberg-ről, Hunter S. Thompson-ról – a neozsurnalizmus és gonzó újságírás atyjáról –, a CPG zenekarról, Halász Péterről, aki a halála előtt egy hónappal a Múcsarnokban saját felravatozásával megrendezte a búcsúztatását (*Búcsúbeszély*). A képzőművészet iránti érdeklődését Dr. Máriásról írt sorok reprezentálják, aki a címlapkép festője, és ez a kép kölcsönzi az Énem(em) indián címet is VBA kötetének (*DrMáriás képeinek hátuljára*).

VBA a magyar társadalom törzsi-hiedelmi újjáéledését regisztrálja ebben a kötetében. Írásainak többsége negatív (politikai), azaz dadaista mítosz. De a könyvben található pozitív történetek is. Ezek elsősorban a kultúra jelenségei, mint például a *Tilos az Á sztori* (*Tilos. Verboten. Interdit*), vagy az ír kocsmakultúráról szóló írás (*Egyetemes szomj*). VBA szellemi indiántánca számára az egész világ kultuszanalízis, sas tekintete a kultikus formákat, jelenségeket vadássza, miközben megteremti saját gonzó-törzsfőnöki mítoszákat is. VBA valóságleválogatásában a kulturális életterek kibontakozása áll

szemben a politikai kultuszokkal, ez utóbbiak pedig elsősorban a magyar gagyi jelenségeit gazdagítják. A kötet írásai a filmek mintájára szpotok, vágóképek, hosszú, hangulatfestő snittek és párhuzamos montázsok sorából épülnek fel, melyeket kiegészít egy-egy ütős mondat, egy-egy rövid, impresszív elemzés.

Gilbert Edit

Lélek-útikalauz értelmiségi nőknek, macskával

(Júlia Voznyeszenskaja: *Halál utáni kalandjaim*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2005. Ford. Bilkuné Lepahin Marina)

Cvetajeva – a vergődő asszony, a kihívó költő, az örök költöző

(Henri Troyat: *Marina Cvetajeva, az örök lázadó*. Európa 2007, Ford. N. Kiss Zsuzsa)

1.

Meleg, narancsos-rózsaszín árnyalatú, pasztell égbolt, melyet villám hasít ketté. Alatta aranybetűkkel a nem akármilyen cím, felette aranszalag-csikon a kiadó szép neve (*Bíbor*), s – vélhetően – a sorozat-megjelölés: *Európai könyvsiker*. Míves betűk, keménykötés. A hátsó borítón a referencia: miben és mikor is volt a legjobb az író–nő.

Az oroszországi nőirodalom, az ottani díjak özöne valamelyest ismerős nálunk is – Oroszország határozottan az érdeklődés tárgya újra. Sokat fordítunk tőlük, itt-ott olvasni, hallani arról, hogy (legalábbis) Nobel-díj-várományosok az irodalomban, főként a nők: Petruszovszkaja, Tosztaja, Ullickaja... Az utóbbi valóban kapott egy fontos díjat címében visszafogottabb, ám ugyancsak transzcendens síkon (is) játszódo regényéért. Abban, a *Kukockij eseteiben* azonban egyedülálló módon valóban megtörténik a csoda, sikerül a láthatatlan, tudhatatlan birodalmat cselekményesíteni és érzeki, szellemi, lelki élménnyé tenni. Ullickaja árnyalt, átélhető világot teremt vallási, spirituális tudásunkból, abból, ami már a levegőben van, és ami a tudat alatt rejtőzik. Lélegzetelállító és nem didaktikus, ám nem is könnyen követhető az evilág-túlvilág egybejátszását megvalósító regénye.

Különleges műfajú és tárgyú kötetet tart kezében most is az olvasó, akit nagy valószínűséggel a kétséget kizáró témamegjelölés ragadott meg. Az erős cím az ezotériára nyitottak táborát találja el. Csakhamar azonban kiderül, itt keresztény irodalomról van szó, az ortodoxia hagyománya alapján elképzelt és megírt túlvilág-jarást olvasunk. A regény szövegéhez rendelt, hátravetett jegyzetek mintegy verifikálják, hitelesítik a fikciót azzal, hogy az említett vallásra,